

A 70 éves Király Lajos köszöntése*

Király Lajosról egy 2002-ben megjelent kiadványban ezt olvashatjuk: „1936-ban született Göllében, de féléves korától Büssüben nevelkedett, ezt a falut tekinti szülőhelyének. A kaposvári középiskola tanítóképző elvégzése után az ELTE Bölcsészettudományi Karán magyar–történelem szakon szerzett középiskolai tanári diplomát 1959-ben [...] 1964–1968 között a Pécsi Tanárképző Főiskolán volt tanársegéd. Itt doktorált 1968-ban magyar nyelvészetből. 1968–1972 között tudományos munkatárs a Somogy Megyei Könyvtárban, itt fő munkája: [a] Somogy megye földrajzi nevei című kötet anyagának közzététele, szerkesztése [...] 1972-től nyugdíjba vonulásáig (1996) a kaposvári taní-

---

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasó ülésén 2006. december 5-én Budapesten.

tóképző főiskola tanára. Munkahelye 1999-ben Életműdíjban részesítette” (In: G. JÁGER MÁRTA et alii szerk., Honismeret az ezredfordulón. Somogyi arcok, vallomások. Kaposvár, 2002. 17). Kiegészítésként magam teszem hozzá: édesapja a Donnál maradt, illetőleg: egyetemistaként Király Lajos Eötös-kollégista volt.

Király Lajos azon kutatónemzedék egyik emblemikus alakja, amelynek tagjai a hagyományos népi kultúrából származván végeztek egyetemi tanulmányokat, s diplomásként visszatértek szülőföldjükre, az egyetemen kapott tudományos indíttatást követve pedig olyan tudományos munkásságot fejtenek ki, amely közvetlenül kapcsolódik mindennapjaik közéjéhez és a szűkebb pátria múltjához és jelenéhez. A tehetséges ifjú az ELTE Bölcsészkarán magyar és történelem szakon folytatta egyetemi tanulmányait, s Benkő Loránd tanítványaként kedvelte meg a nyelvjárást és a kapott egész életére szóló tudományos munkaprogramot. Király Lajos példája is bizonyítja, hogy a pozitív érzelmi motiváltság mily nagy energiákat képes mozgósítani elvont vagy annak tűnő tudományos kutatások elvégzésére.

Áttekintve munkásságát, bizvást kijelenthetjük, hogy Király Lajos a magyar nyelvjáráskutatás nagy gyűjtői közé tartozik. Ő az, aki Somogyország népnyelvének gyűjtéséért és feldolgozásáért a legtöbbet tette, ő a homo dialectologicus somogyiensis. BALOGH LAJossal, jeles dialektológustársával 1960-ban a Magyar Nyelvben tették közzé tanulmányukat „Nyelvjáráskutatás Somogyban” címmel, s ez mintegy kijelölte Király Lajos jövőbeli útját. A két Lajos ifjúkori közös munkájának eredményeként született meg a magyar nyelvtudomány új atlasztípusa, egy célatlasz, „Az állathangutánzó igék, hívogatók és terelők somogyi nyelvatlasza”, amely méltán váltott ki széles szakmai figyelmet és elismerést.

Az évek múltával egyre szaporodtak Király Lajos dialektológiai, névtani és néprajzi közleményei. Ő irányította a somogyi földrajzinév-gyűjtést és szerkesztette az összegyűjtött anyagot. Kiemelkedő szerepet játszott a somogyi honismereti mozgalomban is. Az anyanyelvi oktatás korszerűsítését szívügyének érezve színvonalas tanulmányokkal segítette az oktatásszervezőket és a magyartanárokat. Idevágó tanulmányai megszívlelendők ma is. Néprajzi köteteinek száma felülmúlja önálló nyelvészeti kiadványainak a számát. Legnagyobb könyvsikere a „Vöfélyversek a somogyi lakodalomban” című műve, ezt néhány hét alatt elkaptokdák. Lehet, hogy a nyelvészeti kiadványok efféle piaci sikerre nem számíthatnak, az azonban biztos, hogy legnagyobb tudományos érdemeit Király Lajos a nyelvtudomány, azon belül is a dialektológia területén szerezte. „A magyar nyelv könyve” című kézikönyvben (szerk. A. JÁSZÓ ANNA), amely hét kiadást ért meg és a magyar szakos főiskolások tankönyveként régóta szolgálja az oktatást, ő írta „A mai magyar nyelvjáráskötet”, „A névtani ismeretek” s társszerzőként „Az összetett mondat” című fejezetet (a 2004-ben megjelent 7. kiadásban l. 641–86, 607–40 és 437–76). 1990-ben jelent meg sokszor hivatkozott munkája, a „Nyelvjárási jelenséghatárok a Dél-Dunántúlon” (MNYTK. 186.), amelyben a nyelvöldrajz egyik fontos problémaköréhez, a nyelvjárási izoglosszák vizsgálatához úttörő módon, tehát érdemben járul hozzá (l. JUHÁSZ DEZSŐ in: KISS JENŐ szerk., Magyar dialektológia. Bp., 2001. 116). 2003-ban jelent meg „Nyelvjárási és névtani vizsgálatok Somogyban” című kötete, amely válogatott tanulmányainak közlésével ad áttekintést munkássága különböző területeiről.

Fő műve azonban, melyen a tervezéstől kezdve 30 éven át dolgozott, s amelynek anyagát 6 éven át gyűjtötte 99 somogyi és zalai kutatóponton, mintegy 800 adatközlőtől kérdezve ki 280 címszót, a 2005-ben a Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványaként megjelent „Somogy–zalai nyelvatlasz”. Bizton mondhatom: Király Lajos ezzel a munkájával végleg beírta nevét a magyar nyelvjáráskutatás, és természetesen a somogyi művelődéstörténet nagykönyvébe. Hosszú éveken át úgy dolgozni, hogy a majd elkészülő mű megjelenítésének nagyon kicsi az esélye, dolgozni jutalom, prémium, pályázati pénzek, kutatói szabadság, mindenféle honorárium nélkül – bizony tiszteletet parancsoló! Úgy dolgozni, hogy a kézirat családi összefogással kerülhetett nyomdakész állapotba, hogy a kiadásra a pénzt szó szerint úgy kellett összekunyerálni, minősíti Király Lajos tudományos éthosztát, egyszersmind azonban hazai viszonyainkat is. Szavai szerint „A szerkesztői honorárium [...] számomra az lesz, ha a S–ZA. eljut az ilyenféle nyelvészeti munkákat megbecsülő olvasókhöz, [akik] a benne lévőket esetleg hasznosítani tudják az oktatásban és kutatásban egyaránt” (17). Atlasza a magyar nyelvöldrajzi

irodalom jeles alkotása, nemcsak adatainak hitelessége és sokszínűsége miatt. Azért is, mert szerzője pontosan látja és adataival igazolja is, hogy a nyelvjárási jelenséghatárok földrajzi, történeti, néprajzi és általában kulturális tényezőkkel vannak szoros összefüggésben. Tehát azért, mert Király Lajos nem állt meg az adatok rendszerezett közlésénél, a félkész-termék előállításánál, hanem meg is szólaltatta adatainak egy részét: elemző fejezetei kitűnő nyelvtudományi fejtegetések. Bizony csak egyetérteni lehet DEME LÁSZLÓval: „a legtökéletesebb forrásanyag is holt tőke marad mindaddig, amíg nem faggatjuk, vallomását ki nem elemezzük, tanulságait közzé nem tesszük” (id. in: Somogy-zalai nyelvtanlasz 8). Bár nagyobb gyűjtésekre valószínűleg nem vállalkozik már ő sem – bár tévednék! –, biztos remélhetjük, hogy az általa gyűjtött témérdek anyag elemzésével, feldolgozásával, megszólaltatásával nagyban segíti még a magyar dialektológiát. Ezt remélve – sőt: várva, kérve – kívánunk még sok termékeny és eredményes esztendőöt Király Lajosnak.

KISS JENŐ